

Иқтисодий ва Иқтисодий Ривожлантириш Шароитида Меҳмонхона Хўжаликларининг Ўрни Ва Аҳамияти

Рахимов Хасан Абдусаитович, Ph.D

Самарқанд иқтисодий ва сервис институти доценти

Аннотация: Меҳмонхона хўжаликлариди кадрлар менежментини ташкил қилиш ва такомиллаштиришда нима учун фактларга таяниш ва кўп фикрни ўртага ташлашга эришиш лозим, деган савол муҳим ҳисобланади. Қарорларни қабул қилишга асос бўлган жиҳатлар ҳам жуда кўп.

Калит сўзлар: Туризм, меҳмонхона хўжалиги, аҳоли бандлиги, ялпи ички маҳсулот, соҳа, тадбиркорлик, хизмат кўрсатиш соҳаси, эҳтиёж, ижтимоий соҳа.

Туризм ва меҳмонхона хўжалиги бир соҳасининг таркибий қисмларидир. Меҳмонхонага эҳтиёжнинг ошиб бориши бевосита туризмнинг ривожланиши билан боғлиқдир. Меҳмонхоналар фаолиятининг кенгайиши ўз-ўзидан содир бўлмайди. Жаҳон амалиётидан маълумки, туризмни ривожлантириш орқали мамлакат иқтисодийнинг ўсишга, кам тараққий этган ҳудудларнинг ривожланишига, аҳоли бандлигининг ошишига, аҳоли маданиятининг юксалишига олиб келади¹.

Туризм шундай соҳаки, унинг қайси мамлакатда ривожланса, ўша мамлакатнинг иқтисодий юксалади, ижтимоий ҳаётида ҳам ўнгланиш содир бўлади. Шу туфайли кўпгина мамлакатлар туристик марказларга айланган. Бундай давлатлар иқтисодийнинг ривожланиши асосан туризм ҳисобидан амалга оширилмоқда. Мазкур соҳанин ажалмас қисми бўлган меҳмонхона хўжаликларини тизими ҳам тармоқ сифатида шаклланди.

Маълумки, мамлакатимизда катта туристик салоҳият мавжуд. Бу иқтисодий юксалтириш учун жуда катта имконият. Аммо бундай имкониятлардан тўлиқ фойдаланишга эришилган эмас. Айрим олимларнинг ва оммавий ахборот воситаларининг берган маълумотлари бўйича мамлакатимиз ЯИМда туризмнинг улуши 1,8 %ни ташкил қилмоқда². Ваҳоланки, тараққий этган мамлакатларда ушбу кўрсаткичнинг улуши анча юқори. Масалан, Испанияда 12 %ни, Миср Араб Республикасида 10 %ни, Грецияда 8 %ни, Германия Федератив Республикасида 8 %ни, Францияда 6-7 %ни, Ҳиндистонда 6,2 %ни, Сингапурда 5 %ни, Белгия, АҚШ каби мамлакатларда 3%ни ташкил қилади³. Кўриниб турибдики, туризм ва меҳмонхона соҳасини ривожлантириш учун бой туристик ресурсларга эга бўлган мамлакатимизда ҳали жуда катта имкониятлар мавжуд.

¹Холикулов А., Юлдашева Н. Меҳмонхоналарда сервис сифатини оширишнинг концептуал йўналишлари ва уни баҳолашнинг илмий-назарий ва услубий масалалари //Общество и инновации. – 2021. – Т. 2. – №. 2. – С. 76-86.

²Қудратов Ғ.Ҳ., Мусаев Ҳ.Ҳ. Ўзбекистоннинг инвестиция сиёсати ва унинг туризм хизмат бозорини ривожлантиришда тутган ўрни. //Ўзбекистонда туризм хизмат бозорини ривожлантиришнинг ижтимоий-иқтисодий муаммолари. Монография. – Т.: “Иқтисодий” нашриёти, 2012. – 288-289-бетлар.

³Қудратов Ғ.Ҳ., Мусаев Ҳ.Ҳ. Ўзбекистоннинг инвестиция сиёсати ва унинг туризм хизмат бозорини ривожлантиришда тутган ўрни. //Ўзбекистонда туризм хизмат бозорини ривожлантиришнинг ижтимоий-иқтисодий муаммолари. Монография. – Т.: “Иқтисодий” нашриёти, 2012. – 288-289-бетлар. Ушбу маълумотлар Пардаев М.Қ., Халикулов А.Н., Ҳ.А.Рахимовларнинг “Меҳмонхона хўжаликлариди самардорликни ошириш муаммолари” номли монографияда ҳам келтирилган (Т.: “Иқтисодий” нашриёти, 2013. – 44 бет.).

Ўзбекистон учун ушбу соҳани ривожлантиришнинг яна бир муҳим томони шундаки, мамлакатимизнинг қишлоқ жойларида ишсиз аҳолини иш билан таъминлашда ҳам ҳал қилувчи омил бўлиб ҳисобланади⁴. Чунки, хусусий тадбиркорлик учун жозибадор бўлган кўпгина анъанавий хизмат турлари шаҳарда ҳам, қишлоқда ҳам босқичма-босқич ривожланиб бормоқда. Мазкур қарорда маҳаллий ҳокимият зиммасига қаттиқ топшириқ бердики, соҳани ривожлантириш учун у катта туртки бўлди. Жумладан қарорда: “Маҳаллий ҳокимият органлари раҳбарлари бу муҳим тармоққа керакли даражада эътибор қаратмаётганлигига мутлоқ тоқат қилиб бўлмайди”⁵, деб таъкидланган эди. Албатта, эътибор берилмаган соҳанинг самарадорлиги ҳам ўзига яраша бўлади. Хизмат кўрсатиш соҳасининг ялпи ички маҳсулотдаги улуши 2005 йилда 38,3 фоизни ташкил қилар эди⁶. 2010 йилга бориб ушбу кўрсаткичнинг миқдори 49,0 фоизни ташкил қилиши белгилаб берилган эди ва бунга тўлиқ эришдик. Аммо бу ҳали кам. Чунки, юқорида кўрганимиздек, дунёнинг ривожланган мамлакатларида хизмат кўрсатувчи тармоқларнинг ялпи ички маҳсулотдаги улуши 60-80 фоизни ташкил этади. Ушбу мамлакатлар иқтисодиётида банд бўлган аҳолининг 70 фоизи шу хизмат кўрсатиш соҳасида фаолият кўрсатади⁷.

Мамлакатимизда хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасининг жадал ривожланмаганлиги аҳолининг истеъмол харажатлари таркибига ҳам таъсир қилиб келди. Мамлакатимиз аҳолисининг истеъмол харажатлари таркибида хизматларнинг улуши 2005 йилда бор-йўғи 15,4 фоизни ташкил қилди⁸. Ваҳоланки, ушбу кўрсаткичнинг миқдори ривожланган мамлакатларда 50-60 фоиздан кам эмас⁹.

Тоғ ва қишлоқ жойларида туристик марказларнинг ташкил қилиниши шу жойларнинг ўзлаштирилишига, аҳоли яшаш даражасининг яхшиланишига ёрдам беради.

Кейинги йилларда кўпгина мамлакатларда, хусусан ўзимизда ҳам шаҳарларда яшовчиларнинг хордиқ чиқариши учун дам олиш кунлари қишлоқларга чиқиш одат тусига кириб бормоқда. Бу шунга олиб келдики, қишлоқ аҳолиси туризм билан боғлиқ иккинчи ихтисосликка эга бўлиш ва қишлоқнинг хушманзара жойларида туристик мажмуаларни куриб ишга туширишни тақозо қилади. Бу эса, ўз навбатида қишлоқ аҳолисининг турмуш шароитини яхшилаб олиш имконини яратади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Холикулов А., Юлдашева Н. Меҳмонхоналарда сервис сифатини оширишнинг концептуал йўналишлари ва уни баҳолашнинг илмий-назарий ва услубий масалалари //Общество и инновации. – 2021. – Т. 2. – №. 2. – С. 76-86.
2. Қудратов Ғ.Ҳ., Мусаев Ҳ.Ҳ. Ўзбекистоннинг инвестиция сиёсати ва унинг туризм хизмат бозорини ривожлантиришда тутган ўрни. //Ўзбекистонда туризм хизмат бозорини ривожлантиришнинг ижтимоий-иқтисодий муаммолари. Монография. – Т.: “Иқтисодиёт” нашриёти, 2012. – 288-289-бетлар.

⁴Ortikniyozovich U. F. The Significance of Theoretical Concepts of Services and Service Activity //American Journal of Economics and Business Management. – 2022. – Т. 5. – №. 6. – С. 43-45.

⁵Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2006 йил 17 апрельдаги “Ўзбекистон Республикасида 2006-2010 йилларда хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасини ривожлантиришни жадаллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори. «Халқ сўзи». 2006 йил 18 апрел.1-бет.

⁶ Ўзбекистоннинг статистик ахборотномаси. 2005 йил. 5-бет.

⁷Халикулов Н.Н. Меҳмонхоналарда сервис сифати ва самарадорлигини ошириш имкониятлари. Иқтисод фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун тайёрланган диссертация. СамИСИ. – 2011. – 11-бет., Пардаев М.Қ., Халикулов А.Н., Раҳимов Ҳ.А. Меҳмонхона хўжалиқларида самарадорликни ошириш муаммолари. Монография. – Т.: “Иқтисодиёт” нашриёти, 2013. – 44 бет.

⁸ Социальное развитие и уровень жизни населения в Узбекистане 2004. Т.: Госкомстат Узбекистана. 2005.-С 72.

⁹Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2006 йил 17 апрельдаги “Ўзбекистон Республикасида 2006-2010 йилларда хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасини ривожлантиришни жадаллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори. «Халқ сўзи». 2006 йил 18 апрел.1-бет

3. Қудратов Ғ.Х., Мусаев Ҳ.Х. Ўзбекистоннинг инвестиция сиёсати ва унинг туризм хизмат бозорини ривожлантиришда тутган ўрни. //Ўзбекистонда туризм хизмат бозорини ривожлантиришнинг ижтимоий-иқтисодий муаммолари. Монография. – Т.: “Иқтисодиёт” нашриёти, 2012. – 288-289-бетлар. Ушбу маълумотлар Пардаев М.Қ., Халикулов А.Н., Ҳ.А.Раҳимовларнинг “Меҳмонхона хўжаликларида самарадорликни ошириш муаммолари” номли монографияда ҳам келтирилган (Т.: “Иқтисодиёт” нашриёти, 2013. – 44 бет.).
4. Ortikniyozovich U. F. The Significance of Theoretical Concepts of Services and Service Activity //American Journal of Economics and Business Management. – 2022. – Т. 5. – №. 6. – С. 43-45.
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2006 йил 17 апрельдаги “Ўзбекистон Республикасида 2006-2010 йилларда хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасини ривожлантиришни жадаллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори. «Халқ сўзи». 2006 йил 18 апрел.1-бет.
6. Ўзбекистоннинг статистик ахборотномаси. 2005 йил. 5-бет.
7. Халикулов Н.Н. Меҳмонхоналарда сервис сифати ва самарадорлигини ошириш имкониятлари. Иқтисод фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун тайёрланган диссертация. СамИСИ. – 2011. – 11-бет.
8. Пардаев М.Қ., Халикулов А.Н., Раҳимов Ҳ.А. Меҳмонхона хўжаликларида самарадорликни ошириш муаммолари. Монография. – Т.: “Иқтисодиёт” нашриёти, 2013. – 44 бет.
9. Социальное развитие и уровень жизни населения в Узбекистане 2004. Т.: Госкомстат Узбекистана. 2005.-С 72.
10. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2006 йил 17 апрельдаги “Ўзбекистон Республикасида 2006-2010 йилларда хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасини ривожлантиришни жадаллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори. «Халқ сўзи». 2006 йил 18 апрел.1-бет.